DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.38.02
УДК 378.147:32-027.21

Марина Остапенко,
доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політичних наук,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-4412-0229; e-mail: m.a.ostapenko@udu.edu.ua

Анна Карнаух,
кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4329-5684; e-mail: annakarnayh76@gmail.com

Анна Меньшеніна,
кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-7824-2718; e-mail: a.menshenina@udu.edu.ua

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПОЛІТОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

У статті досліджено трансформацію методичних підходів до викладання політології в умовах сучасних глобальних викликів і російської агресії проти України. Акцентовано увагу на тому, що політична освіта сьогодні є стратегічним інструментом національної безпеки, когнітивного опору пропаганді та формування національної ідентичності. Констатовано, що в епоху постправди політичні знання трансформуються у засіб «інформаційної гігієни» та критичного аналізу реальності. Для освітнього процесу України нині притаманна низка проблем, які потребують фахового вирішення. Вказується, що відновлення статусу політології як обов'язкової дисципліни у закладах вищої освіти нині є пріоритетним. У сучасних умовах академічна підготовка стає фундаментом для ідеологічної та інтелектуальної протидії агресору.

Розглянуто зміну взаємодії у вищій школі на суб'єкт-суб'єктну, де викладач є модератором та експертом, виходить за межі транслятора політичних знань. Досліджено підходи і методи викладання політології у вищій школі. Визначено роль інтерактивних методів навчання у формуванні hard та soft skills здобувачів. Особливу увагу приділено принципам навчання аспірантів (доктор філософії), де пріоритетними постають проблемно-орієнтоване, проєктне навчання, що стимулює розвиток дослідницьких компетентностей. Водночас зауважено, що впровадження цих методик вимагає ґрунтовної підготовчої роботи, чіткої поетапності та розробки критеріїв оцінювання. Крім цього, це передбачає двосторонню готовність: як з боку викладача, так і з боку здобувача. Зокрема, педагог має не лише глибоко володіти методологічним інструментарієм, а й адаптувати його до запитів конкретної аудиторії.

***Ключові слова**: політична освіта, політологія, методика викладання, інтерактивні методи, метод проєктів, епоха постправди, доктор філософії.*

Вступ. Методика викладання політології сьогодні – це одночасне опанування політичної теорії та новітніх технологій. Серед основних результатів навчання є не лише запам'ятовування понять, дат, а здатність студента аналізувати складні системи, прогнозувати наслідки рішень та бути свідомим учасником політичного життя.

Сучасний світ перебуває у стані низки викликів, серед яких війни, гібридні загрози, протистояння цінностей демократії та авторитаризму, розвиток інформаційних технологій, посилення використання штучного інтелекту, що суттєво впливають на життя, позначаються на усіх суспільних галузях, включаючи і освіту. Окреслені умови актуалізують потреби перегляду багатьох питань, серед яких і підходи до сучасної політичної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах повномасштабної російської агресії та гібридних загроз освіта, і зокрема політична освіта, перестає бути лише академічною дисципліною, адже має потенціал сформувати у громадян здатності протидіяти

російській дезінформації, пропаганді та маніпуляціям. Крім цього, у світі, де інформація швидко оновлюється, актуальним стає пошук нових методичних підходів, що фокусуються не лише на запам'ятовуванні, а потребує розвинутих аналітичних здібностей, вміння прогнозувати наслідки політичних рішень і критичного мислення. Ці та інші питання розглядаються у працях Д. Антюшка, Л. Валюх, В. Володавчик, А. Кормича, Т. Краснопольської, Г. Невинної, Р. Михальчука, О. Постельжука, Л. Сєногонової, Т. Сич, А. Сушка, С. Терепищого та багатьох інших освітян і науковців. Зокрема, у монографії «Інтерактивні методи навчання у вищій школі» увага зосереджена на теоретичному осмисленні освітнього процесу, аналізі специфіки застосування інтерактивних технологій під час проведення різних видів занять, а також виокремленні підходів стимулювання креативного потенціалу здобувачів вищої освіти [Інтерактивні методи, 2022]. Наукові доробки Л. Валюх, Г. Невинної, Р. Михальчука та О. Постельжука присвячені специфіці викладання курсу «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» у підготовці магістрів за спеціальністю 052 «Політологія» [Валюх, Постельжук 2022]. У навчально-методичному посібнику «Методика викладання політології» детально розкрито структуру навчальної дисципліни. Видання містить комплексне методичне забезпечення: від планів лекцій та практичних занять до завдань для самостійної роботи, питань для самоконтролю та тем доповідей. Зміст посібника повністю узгоджений з освітньою програмою підготовки магістрів за спеціальністю 052 «Політологія» [Сушко, Кормич, Краснопольська, 2022]. Окреслені та інші джерела розкривають форму сучасного навчання – перехід від пасивного засвоєння знань до активної взаємодії викладача і здобувача, поєднання в сучасному освітньому процесі новітніх інструментів педагогіки та політичної науки. Разом з тим, сучасні реалії потребують наукового аналізу змісту й технологій викладання політології. Актуальним завданням постає концептуалізація ролі цієї дисципліни не лише як джерела фахових знань, а й як засобу формування особистості з чіткою громадянською позицією, здатної конструктивно відповідати на виклики сучасності.

Метою наукової статті є окреслення ролі політичної освіти в умовах війни, визначення сучасних методичних підходів до викладання політології у вищій школі, а також методів навчання для підготовки свідомих громадян і сучасних компетентних фахівців зі спеціальності «Політологія». Відповідно **завданнями статті** є: розкрити роль та специфіку політичної освіти в умовах сучасних викликів (російської агресії, гібридних загроз та епохи постправди); дослідити типологію та дидактичні функції сучасних засобів навчання, зокрема перехід від засобів запам'ятовування до інструментів пошуку та критичного осмислення інформації; визначити особливості застосування інтерактивних форм навчання у підготовці здобувачів третього (доктор філософії) рівня вищої освіти.

Методологічною основою наукової розвідки стали аналіз, систематизація та теоретичне узагальнення напрацювань вітчизняних дослідників у питаннях викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти. Такий підхід дозволив адаптувати методичну основу викладання у вищій школі до актуальних українських реалій та специфіки підготовки фахівців-політологів. Систематизація інтерактивних методів сприяла визначенню прикладного аспекту їхнього застосування у викладанні дисципліни, стимулюванні та розвитку активного учасника освітнього процесу. Водночас застосування ціннісно-орієнтованого підходу дало змогу вийти за межі суто теоретичної підготовки фахівця-політолога, фокусуючи увагу на формуванні свідомого громадянина з розвиненим критичним мисленням та етичними орієнтирами в умовах сучасних викликів.

Результати та дискусії. Варто підкреслити, що під політичною освітою розуміють комплексний процес формування компетенцій як основи для громадянської позиції, усвідомленої громадянської участі. Ця сфера охоплює теоретичне вивчення широкого кола питань про функціонування політичної сфери та її взаємообумовленість іншими суспільними

сферами, а також розуміння та практичне опанування механізмами взаємодії між державою та суспільством.

Серед пріоритетних завдань політичної освіти є розвиток критичного мислення та здатності до верифікації інформації у громадян, що дозволяє протидіяти маніпуляціям і пропаганді. Окрім інтелектуального розвитку, вона стимулює громадську активність, яка базується на сформованих цінностях демократії. Завдяки поєднанню формального (академічного) та неформального навчання, політична освіта має можливості підготувати компетентних, свідомих і відповідальних громадян, сприяти розвитку громадянського суспільства, що є важливим для стійкості демократії. Не менш важливою складовою політичної освіти є виховання поваги до прав і свобод людини, принципів і цінностей демократії. Основою політичної освіти є також формування глибокої поваги до людських прав, свобод, принципів і цінностей демократії.

Для освітнього процесу України нині притаманна низка проблем, які потребують фахового вирішення. Зокрема, мова йде про: обмеження доступу до якісного навчання на територіях, що перебувають у зоні бойових дій або в окупації; інформаційні загрози, пов'язані з агресивністю російської пропаганди та дезінформації, що деформує медійне середовище та здатне дезорієнтувати суспільство; загальне виснаження, спричинене постійним стресом і тривогою, що позначається на раціональності сприйняття та критичному аналізі політичної інформації тощо. Окремої уваги заслуговує питання діяльності переміщених університетів України. У цьому контексті науковці наголошують, що це «серйозний виклик для всієї системи вищої освіти, що здатний позитивно вплинути на динаміку розвитку університетів як на теренах України, так і за її межами» [Українська освіта, 2020, с. 6]. Ця думка була висловлена у 2020 році і не лише не втратила своєї актуальності, а навпаки – посилила серйозність проблеми й, на наш погляд, не є такою оптимістичною в реаліях сьогодення.

У тезах на міжнародній конференції «Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку» акцентовано увагу на ролі політичної освіти в умовах війни. Зокрема визначалося, що політична освіта є інструментом інтерпретації складних суспільно-політичних процесів, що безпосередньо детермінують життєдіяльність громадян. Відповідно, її особливість полягає у сприйнятті політики та політичної сфери не як абстрактних понять, а як частини реального життя. Політична освіта закладає ґрунт для інформаційної безпеки та когнітивної стійкості. У контексті сучасної парадигми ведення війн, де інформаційний та медійний простори є повноцінними інструментами воєнних дій, політична та медіаосвіта набувають стратегічного значення. Вони забезпечують формування аналітичних компетенцій, що дозволяють відрізняти об'єктивні факти від маніпулятивної інформації. Відповідно, політична обізнаність є основою для когнітивного опору дезінформації та пропаганді, випереджаючи ризики внутрішньо суспільної дестабілізації. Російсько-українська війна актуалізувала питання національної ідентичності та громадянської відповідальності. Популяризація знань із історії, політології та культури України сприяє зміцненню національної самосвідомості. Це забезпечує глибоке розуміння суспільством стратегічних цілей оборони, сутності збройної агресії РФ та євроінтеграційного вектору розвитку. Політичну освіту слід розглядати як невід'ємну складову системи національної безпеки. Політична свідомість і сформована на демократичних цінностях політична культура є запорукою стійкості політичних інститутів та суверенітету держави. Суспільна консолідація, що ґрунтується на спільних цінностях, підвищує ефективність протидії як зовнішнім загрозам, так і спробам внутрішнього розхитування державного ладу. Слід зазначити, що нині популярними є цифрові форми та інструменти навчання, зокрема онлайн-курси, вебінари та експертні дискусії. Суб'єктами політичного просвітництва активно виступають інститути громадянського суспільства та волонтерські рухи. Водночас виникає необхідність у посиленні державної підтримки політичної освіти шляхом: фінансування та розробки

цільових освітніх ініціатив; впровадження програм підвищення політичної грамотності на всіх рівнях освіти; розвитку партнерства між державою та громадським сектором у питаннях освіти [Остапенко, 2025].

Значимим, на наш погляд, є посилення політичної освіти у вищій школі. Питання повернення статусу політології як однієї з обов'язкових дисциплін у закладах вищої освіти нині набуває особливої гостроти, оскільки академічні знання є інструментом ідеологічного та інтелектуального спротиву агресору. Означене вище, серед іншого, актуалізує розгляд методичних підходів до викладання сучасних політичних знань. Спеціальність 052, а за новими шифрами С2 «Політологія» надає достатньо широкий вибір можливостей для професійної самореалізації особистості, серед яких поєднання освітньої та наукової складових (для освітніх програмам другого та третього освітніх рівнів). Серед загальних тенденцій викладання політології можна виокремити активне навчання та розвиток практичних компетенцій здобувачів, проблемно-орієнтоване навчання. що базується на поєднанні знань з практичним досвідом, актуальними подіями, міждисциплінарний підхід, використання інноваційних методів і технологій тощо.

В академічному дискурсі виокремлюють кілька підходів до організації освітнього простору. Автори навчального посібника «Методика викладання політології» – А. Сушко, А. Кормич, Т. Краснопольська – вказують на такі моделі освіти в сучасному світі як державно-відомча, модель розвивальної освіти, традиційна (академічна), раціоналістична, феноменологічна (гуманістична). Державно-відомча модель базується на сприйнятті освіти як автономної галузі державного управління. Характерними ознаками є жорстка централізація й ієрархічність, коли функціонування закладів чітко регламентоване відомчими нормативами та стандартами. Модель розвивальної освіти розглядає освіту як розгалужену соціокультурну інфраструктуру. Її специфіка полягає у горизонтальній кооперації (взаємодії між різнорівневими та різнотипними освітніми системами) й адаптивності (здатності оперативно реагувати на запити різних соціальних груп і розширювати спектр освітніх послуг відповідно до потреб ринку й суспільства). У традиційній (академічній) моделі метою освіти є опанування універсальними культурними надбаннями від старшого покоління до молодшого. Освіта трактується як механізм збереження та передачі інтелектуальної та культурної спадщини людської цивілізації, забезпечуючи тяглість традицій. Раціоналістична модель базується на прагматичному підході, акценті на засвоєнні конкретних знань, умінь і навичок, необхідних для адаптації до існуючих суспільних структур. Пов'язується з біхевіоризмом – вивченням освіти через призму діяльності, поведінкових реакцій і компетенцій. Феноменологічна (гуманістична) модель сконцентрована на особистості учня, його унікальних запитах та потенціалі, на персоналізації, індивідуальній траєкторії розвитку, сприянні розкриттю внутрішніх природних задатків людини [Сушко, Кормич, Краснопольська, 2022, с. 13-14].

Дослідники також вирізняють різноманітні підходи до засобів освітнього процесу. Зокрема, у монографії «Інтерактивні методи навчання у вищій школі» проаналізовано кілька варіантів їхньої типології. Попри відсутність єдиної уніфікованої класифікації, є найбільш вживані у науковому колі. Серед таких типологія, запропонована польським ученим В. Оконем. Науковцем виокремлюються група простих засобів (словесні й візуальні) та складних (механічні візуальні прилади, аудіозасоби, аудіовізуальні засоби, автоматизовані засоби навчання) [Інтерактивні методи, 2022, с. 17].

За реалізацією дидактичної функції М. Бирко пропонує поділяти засоби освіти на три групи. Зокрема: інформаційні – традиційні друковані джерела (підручники, посібники тощо); дидактичні – наочність та спеціалізований контент (навчальне відео, плакати, ілюстрації тощо); технічні – апаратне забезпечення та інноваційні системи (комп'ютерна техніка, віртуальні тренажери, засоби комунікації) [Інтерактивні методи, 2022, с. 18].

Звичайно, це не вичерпний перелік засобів навчання, особливо враховуючи швидкий темп розвитку інформаційних і комунікативних технологій. В сучасній освіті використовуються інноваційні засоби, що спрямовані на індивідуалізований розвиток здобувачів. Погоджуємося з науковцями, що нині відбувається зміна пріоритетів у використанні засобів освіти – від засобів запам'ятовування до засобів пошуку, осмислення та використання інформації, а також і об'єктів, процесів [Інтерактивні методи, 2022, с. 19].

Розглядаючи методологію освітнього процесу як комплекс, автори вищезгаданої монографії приділяють увагу і методам навчання. Вони наводять приклади тлумачень поняття методу в різних наукових джерелах, досліджують історію їх використання в освіті. У сучасних умовах дослідники вказують на зміну парадигми: замість традиційної трансляції готових знань від викладача до учня, на перший план виходить концепція «навчити вчитися» та оперативне засвоєння актуального соціального досвіду, що відповідно змінює і підхід до використання методів навчання [Інтерактивні методи, 2022, с. 20].

Варто зазначити, що у підготовці здобувачів третього (доктор філософії) освітнього рівня набувають актуальності принципи освіти для дорослих людей (андрагогічні принципи освітнього процесу). Будучи базовими нормативними засадами, вони забезпечують ефективне навчання дорослих і фахівців із попереднім досвідом, дозволяючи привести їхні компетенції у відповідність до актуальних науково-технічних вимог та сприяючи всебічному професійному й особистісному розвитку. Серед таких принципів вітчизняні науковці виокремлюють:

- пріоритетність самостійного навчання, що передбачає створення умов для індивідуально орієнтованого опрацювання матеріалу та глибокого засвоєння категорійного апарату, зокрема через використання інструментів дистанційної освіти;
- спільна робота здобувачів і викладачів;
- опора на життєвий досвід, використання професійного та соціального бекграунду як бази для навчання через активні методи, що сприяє творчій активності та формалізації практичних здобутків;
- індивідуалізація навчання, а саме проєктування освітніх траєкторій із урахуванням наявних компетентностей, психологічних особливостей і персональних запитів особистості для максимального розкриття її потенціалу;
- коригування установок, подолання когнітивних бар'єрів та оновлення досвіду, що втратив актуальність;
- вибірковість, що забезпечує активну участь здобувача у визначенні цілей, змісту, форм і методів навчання, адаптуючи освітній процес до власних потреб і запитів;
- усвідомленість та цілеспрямованість у ставленні до навчання;
- застосування знань у практичній діяльності (виробничій, соціальній, бізнесовій сферах) та особистісний розвиток;
- системність, забезпечення безперервності та регулярності оновлення компетенцій;
- розвиток особистості, вдосконалення інтелектуальних, моральних і фізичних характеристик людини, а також підвищення здатності до подальшого саморозвитку [Інтерактивні методи, 2022, с. 24-26].

В епоху постправди, коли емоційні заклики та особисті переконання стають вагомішими за об'єктивні факти, роль політології трансформується з теоретичної підготовки на життєво необхідний інструмент «інформаційної гігієни» та аналізу реальності. Сформовані політичні знання дозволяють відійти від емоційного забарвлення події та перевести сприйняття у площину логіки, статистики та історичних закономірностей. Це дозволяє громадянину уникнути чи обмежити статус об'єкта маніпуляцій. Слід відзначити, що в епоху постправди політичні знання виконують роль «інтелектуального щиту» через низку функцій, зокрема розпізнавати логічні помилки та маніпулятивні прийоми в промовах;

відрізняти реальну політичну аналітику від замовних матеріалів; розуміти причинно-наслідкові зв'язки явищ і процесів тощо.

Сучасні освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти спрямовані на формування двох груп навичок: hard skills (твердих навичок) та soft skills (м'яких навичок). Перші – конкретні професійні вміння, які піддаються чіткому вимірюванню через іспити, заліки. Другі є універсальними особистісними якостями (лідерство, командна робота, стресостійкість), що формуються через досвід і визначають ефективність соціальної взаємодії фахівця. Сучасна парадигма вищої освіти орієнтована на підготовку цілісної особистості, що гармонійно поєднує професійну компетентність із громадянською відповідальністю. Попри те, що освітній процес традиційно фокусується на формуванні вимірюваних професійних навичок через профільні дисципліни, дедалі більшого значення набуває цілеспрямований розвиток гнучких навичок як фундаменту соціальної та професійної адаптації людини. Відповідно, у межах групи soft skills виділяють низку взаємозалежних компетенцій, що визначають ефективність сучасної особистості: креативність (із фокусом на розумні рішення), навчання протягом життя (швидкість навчання та мотивація опановувати нові знання), тайм-менеджмент (вміння раціонально розподіляти час на виконання завдань) і стресостійкість (здатність зберігати емоційну рівновагу та працездатність під впливом зовнішніх дестабілізуючих чинників). Особливе місце має комунікація та командна співпраця, що підсилюються лідерським потенціалом. Включеними до цього комплексу є критичне мислення, багатозадачність та рефлексія, які забезпечують усвідомленість та аналітичну глибину професійної діяльності [Інтерактивні методи, 2022, с. 34-36].

Як вже вище зазначалося, продуктивним і ефективним є включення самого здобувача в освітній процес. З методичної точки зору, це передбачає використання інтерактивних методів навчання. У вищій школі серед основних форм реалізації освітнього процесу є лекція і семінарські заняття. Разом із цим, сучасна педагогіка та дидактика виробили низку різновидів лекцій, які виконують опцію включення здобувача. Зокрема, це інтерактивні та комунікативні форми: лекція-дискусія, бесіда, консультація та пресконференція; проблемно-пошукові: проблемна лекція, аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод) та лекція-провокація (із запланованими помилками); візуально-технологічні: лекція-візуалізація та відеолекції (зокрема на базі платформ Google чи Zoom). Характеристики цих видів лекцій детально описані у монографії [Інтерактивні методи, 2022, с. 71-80]. Серед семінарів, які дозволяють активно долучити здобувачів, використовуються як вебінари, відеоконференції та онлайн-семінари. Окреме місце в системі дистанційної підтримки посідають віртуальний тьюторинг і цифрові консультації. Згадані види занять передбачають використання можливостей сучасних цифрових технологій.

Для третього (доктор філософії) освітнього рівня ефективними, на наш погляд, будуть методи викладання, які сприятимуть не лише включенню здобувача в освітній процес, а й стимулюватимуть активний розвиток дослідницьких компетентностей. Мова може йти про проблемно-орієнтоване навчання, використання діалогових технологій, наукових семінарів із проведенням дискусій, диспутів, дебатів, методу асоціативного мислення та мозкового штурму, коучинг, тренінги. Ці методи навчання спрямовані на глибше засвоєння матеріалу та розвиток вище зазначених компетенцій. Зокрема, вони формують навички лідерства, комунікації та самопрезентації, сприйняття раціональної критики, навички культури діалогу, розвивають критичне мислення та здатність до аналізу, надають процесу навчання динаміки.

У роботі з аспірантами пріоритетним і ефективним є метод проєктів, який передбачає значну частину самостійної роботи здобувача, сприяє глибині дослідження конкретної проблеми та створенню цілісного результату, як теоретичного, так і прикладного. Слід вказати, що цей метод стосується не лише підготовки дисертації, а й виконання інших дослідницьких завдань під час вивчення освітніх компонентів і проходження науково-

педагогічної практики. Метод реалізує індивідуальну освітню траєкторію, посилює рівень автономності здобувача у процесах збору та систематизації інформації, обґрунтуванні положень і висновків, підготовці публічній презентації проєкту. Під час використання проєктного методу викладач виконує роль не транслятора знань, а стає консультантом та експертом. Це, звичайно, потребує фаховості та підготовки самого викладача, його компетентності та експертності в обраній проблемі. У підготовці аспірантів можуть бути використані такі види проєктної діяльності: за специфікою роботи (проєкти можуть бути дослідницькими, прикладними, творчими, пошуковими, аналітичними або інформаційними); за предметно-змістовною сферою (монопроєкт, міждисциплінарний); за кількістю учасників (одноосібний, парний, груповий); за характером контакту виконавців (з тривалою спільною роботою учасників; з кількома зустрічами щодо визначення та узгодження напрямів діяльності кожного учасника); за тривалістю підготовки (короткотерміновий, довготерміновий) [Інтерактивні методи, 2022, с. 131-132]. Перевагою цього методу є наявність широкого простору для самостійної роботи здобувача, використання різних ресурсів і наукових джерел, вивчення думок експертів і комунікація з ними, вивчення міжнародного досвіду тощо.

Не менш ефективним у роботі з аспірантами є метод «круглого столу», який базується на обговоренні декількох поглядів на проблему, аргументації власної позиції, вмінні переконувати інших, використовуючи знання, досвід, усвідомленні причинно-наслідкових зв'язків. Заслуговують на увагу в контексті потенціалу розвитку дослідницьких компетенцій методи інтерв'ю, брифінгу, метод «делфі», «дерева рішень», вирішення реального кейсу (кейс-стаді), аналізу великих масивів політичних даних, моделювання політичних ситуацій, процесів, політичного розвитку, колективного вирішення задач, міністажування, колоквіуми, створення портфоліо тощо.

Зазначимо, що система інтерактивних методів ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, діалозі, де через дискусії та творчі завдання здобувачі формують внутрішню мотивацію до подальшої наукової чи професійної діяльності. Водночас, варто наголосити, що застосування окреслених методів навчання потребує ретельної підготовки, дотримання етапів, критеріїв оцінювання. При чому мова йде про підготовку і здобувачів, і викладачів. Зокрема, від викладача вибір методів для навчання потребує як глибокого розуміння самої специфіки методологічних інструментів, так і вміння адаптувати їх до потреб конкретної аудиторії. Успіх використання достатньо широкого спектру освітніх технологій визначається здатністю створювати умови для активного пізнання, де складні знання засвоюються через стимулювання інтересу здобувачів.

Висновки. В умовах гібридних загроз, війни та епохи постправди політологічна освіта перетворюється на стратегічний інструмент національної безпеки. Вона виконує роль «інтелектуального щита», формуючи у здобувачів навички верифікації інформації та когнітивну стійкість до маніпуляцій. Аналіз питання методики викладання політології у вищій школі дозволяє визначити низку змін, серед яких перехід від традиційної репродуктивної моделі знань до інтерактивної, особистісно зорієнтованої парадигми.

Сучасний освітній процес залучає досить широкий спектр освітніх і педагогічних технологій, які змінюють роль як викладача, так і здобувача. Викладач нині не є не лише джерелом знань, а координатором, консультантом, модератором, що дозволяє вибудувати діалог із майбутніми фахівцями. Здобувач має широкий простір для індивідуального і автономного освітнього розвитку. Вихід за межі аудиторного простору, використання сучасних інструментів роботи з інформацією, великими базами даних, аналітичними матеріалами тощо дозволяє здобувачам інтегрувати теоретичні знання у практичну площину, що важливо для фахової підготовки політолога. Поєднання класичних і сучасних методів навчання сприяє не лише глибокому засвоєнню теоретичного матеріалу, а й формуванню важливих соціальних компетентностей здобувача як громадянина. Використання

інноваційних методів, проблемних і творчих завдань сприяє підвищенню пізнавальної та дослідницької активності, створюючи умови для свідомого та результативного навчання через високий рівень внутрішньої мотивації.

Перспективними для подальших наукових досліджень є питання можливостей штучного інтелекту в моделюванні політичних процесів під час занять, методика викладання політології для студентів непрофільних спеціальностей із метою підвищення рівня їхньої політичної культури. Також подальшого наукового осмислення та удосконалення потребує питання критеріїв оцінювання завдань, які включають творчий компонент. Подальшого вивчення потребує питання кадрового потенціалу забезпечення освітніх програм, підвищення кваліфікації викладачів політології для ефективного використання сучасного методичного інструментарію.

Використані джерела:

1. Валюх, Л., Постельжук, О., Невинна, Г., Михальчук, Р. (2022) «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти»: специфіка навчального курсу. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22*. Випуск 32. С. 92-99.

2. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : монографія (2022) / Д. П. Антюшко, В. С. Володавчик, Л. І. Сєногонова та інші. Харків: Видавництво Іванченка І. С. 189 с.

3. Освіта і наука України в умовах воєнного стану (2023): інформаційно-аналітичний збірник / Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики. URL: https://surl.li/smdcea

4. Остапенко, М. (2025) Актуальність політичної освіти в умовах війни. Дев'ятнадцяті юридичні читання. *Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку*: матеріали міжнародної наукової конференції, 29-30 квітня 2025 / МОН України; Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. С. 169-171.

5. Політична освіта в Україні: стан та перспективи удосконалення (2019). К.: Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. 2019. 146 с.

6. Сушко, А.І., Кормич, А.І., Краснопольська, Т.М. (2022) Методика викладання політології: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Одеса. 56 с.

7. Українська освіта в умовах війни: монографія (2020) / за наук. ред. С.О. Терепищого. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 234 с.

References

1. Valiukh, L., Postelzhuk, O., Nevynna, H., Mykhalchuk, R. (2022) «Metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin u zakladakh vyshchoi osvity»: spetsyfika navchalnoho kursu. Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 22. Vypusk 32. S. 92-99.

2. Interaktyvni metody navchannia u vyshchii shkoli : monohrafiia (2022) / D. P. Antiushko, V. S. Volodavchyk, L. I. Sienohonova ta inshi. Kharkiv: Vydavnytstvo Ivanchenka I. S. 189 s.

3. Osvita i nauka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu (2023): informatsiino-analitychnyi zbirnyk / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Instytut osvitnoi analityky. URL: https://surl.li/smdcea

4. Ostapenko M. (2025) Aktualnist politychnoi osvity v umovakh viiny. Deviatnadtsiati yurydychni chytannia. Nauka i osvita v Ukraini: aktualni problemy rozvytku: materialy mizhnarodnoi naukovoi konferentsii, 29-30 kvitnia 2025 / MON Ukrainy; Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova. Kyiv : Vyd-vo UDU imeni Mykhaila Drahomanova. S. 169-171.

5. Politychna osvita v Ukraini: stan ta perspektyvy udoskonalennia (2019). K.: Ukrainskyi tsentr ekonomichnykh ta politychnykh doslidzhen im. O. Razumkova. 2019. 146 s.

6. Sushko, A.I., Kormych, A.I., Krasnopolska, T.M. (2022) Metodyka vykladannia politolohii: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. Odesa. 56 s.

7. Ukrainska osvita v umovakh viiny: monohrafiia (2020) / za nauk. red. S.O. Terepyshchoho. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. 234 s.

Maryna Ostapenko,
doctor of political sciences, head of the of Department of Political Sciences
Drahomanov Ukrainian State University
Anna Karnaukh,
candidate of Political Sciences, Associate Professor at the Department of Political Sciences
Drahomanov Ukrainian State University
Anna Menshenina,
candidate of Political Sciences, Associate Professor at the Department of Political Sciences
Drahomanov Ukrainian State University

Modern Approaches to Teaching Political Science in Higher Education

The article examines the transformation of methodological approaches to teaching political science in the context of contemporary global challenges and Russia's aggression against Ukraine. It emphasizes that political education today functions as a strategic instrument of national security, cognitive resilience to propaganda and the formation of national identity. In the post-truth era, political knowledge is increasingly becoming a means of "information hygiene" and critical analysis of reality. The educational process in Ukraine is currently characterized by a number of challenges that require professional solutions. Particular attention is given to the growing urgency of restoring political science to the list of mandatory disciplines in higher education institutions since academic knowledge serves as a tool of ideological and intellectual resistance to the aggressor.

The shift toward subject-subject interaction in higher education is also examined, the teacher acts as a moderator and expert rather than merely a transmitter of political knowledge. The article explores contemporary approaches and methods of teaching political science in higher education and highlights the role of interactive teaching methods in developing both hard and soft skills among students. Special attention is devoted to the principles of teaching postgraduate students (PhD), where problem-oriented and project-based learning take priority, fostering the development of research competencies. At the same time, it is noted that the implementation of these methods requires thorough preparation, clear structuring of stages and well-developed assessment criteria. Furthermore, this approach presupposes mutual readiness on the part of both the teacher and the student. In particular, the teacher must not only possess in-depth knowledge of methodological tools but also be able to adapt them to the needs of a specific audience.

Keywords: *political education, political science, teaching methods, interactive methods, project-based learning, post-truth era, PhD education.*